

بررسی علل افت تحصیلی و راه‌های کاهش آن از دیدگاه دانشجویان ترویج و آموزش کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی

شهره کرمی *

دکتر کیومرث زرافشانی **

چکیده

افت تحصیلی همواره می‌تواند با اتلاف هزینه‌ها، کاهش سطح علمی و کارآمدی دانش‌آموختگان، خسارت‌هایی را به جامعه وارد کند. لذا پژوهش حاضر، با هدف بررسی علل و راه‌های کاهش آن براساس شاخص‌های مشروطی و ترک تحصیل به صورت توصیفی-مقطعی بر روی دانشجویان ترویج و آموزش کشاورزی ورودی سال‌های ۱۳۸۳ لغایت ۱۳۸۶ انجام شده است. اطلاعات لازم براساس مطالعه پرونده‌ها و پرسشنامه‌ای روا و پایا جمع‌آوری گردید. براساس یافته‌ها ۱۵/۴۵٪ افت تحصیلی موجود، از دیدگاه دانشجویان با عواملی نظیر عوامل آموزشی، شخصی و محیطی مرتبط است. بنابراین توجه به عوامل مذکور در طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی؛ تجدیدنظر در بهبود کیفیت آموزش، شیوه‌های آموزش، فضاهای آموزشی، مشاوره تحصیلی؛ ارائه کارگاه‌های آموزشی تقویت اعتماد به نفس، علاقه و انگیزه برای دانشجویان و نیز ارائه کارگاه‌های آموزشی تقویت شیوه تدریس و نحوه ارزشیابی برای اعضای هیأت علمی توصیه می‌گردد.

واژگان کلیدی: افت تحصیلی، راه‌های کاهش، عوامل آموزشی، عوامل شخصی، عوامل محیطی، ترویج و آموزش کشاورزی.

* دانشجوی کارشناسی ارشد ترویج و آموزش کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی (مسئول مکاتبات):

(Shohrhkarami@yahoo.com)

** استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی

مقدمه

افت تحصیلی فی‌الذمه پدیده‌ای نامطلوب و مایوس‌کننده محسوب می‌شود و یکی از مشکلات هر نظام آموزشی از جمله دانشگاه‌ها به شمار می‌رود که با اتلاف هزینه‌ها و پایین آمدن سطح علمی و کارآمدی دانش‌آموختگان خسارت‌های زیادی را به دانشجویان، خانواده‌ها و جامعه وارد می‌کند. در تحقیقاتی که در ایران در رابطه با وضعیت تحصیلی دانشجویان انجام شده است بیشتر به پیشرفت تحصیلی پرداخته شده و کمتر افت تحصیلی مورد توجه بوده است. اما مقایسه نرخ افت تحصیلی دانشجویان رشته پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کاشان که برابر با ۱/۶ درصد تعیین شده است (منیری و همکاران، ۱۳۸۵) با نرخ افت تحصیلی نمونه مورد مطالعه که برابر با ۱۵/۴۵ برآورد شده است، نشان می‌دهد که بررسی علل افت تحصیلی و راه‌های کاهش آن در نظام آموزش عالی کشاورزی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. این بدان علت است که در سال‌های اخیر نظام آموزش عالی کشاورزی با چالش‌های جدی روبرو بوده است. یکی از عمده‌ترین چالش‌های این نظام، بیکاری دانش‌آموختگان می‌باشد. در حال حاضر نرخ بیکاری در میان دانش‌آموختگان کشاورزی در حدود ۲۸ درصد است، که حدود دو برابر نرخ بیکاری کشور می‌باشد. طبق آمارهای موجود ۱۴۷۰۰۰ فارغ‌التحصیل کشاورزی در ایران وجود دارد که ۲۲/۸ درصد آنها در بخش‌های غیرمرتبط با کشاورزی، مشغول بکار هستند و ۲۷/۲ درصد در جستجوی شغل مناسب می‌باشند (جلالی، ۲۰۰۲).

طرح مسئله

محققین علوم تربیتی عوامل متعددی را به افت تحصیلی نسبت داده‌اند. به عنوان مثال برخی به عوامل آموزشی نظیر روش تدریس استاد، نحوه ارزشیابی، برنامه‌ریزی آموزشی، ارتباط خوب با استاد (رحمانی، ۲۰۰۷؛ ال آنزی، ۲۰۰۵؛ کایلی، ۲۰۰۵) اشاره نموده‌اند و برخی دیگر به عوامل شخصی نظیر اعتماد به نفس، علاقه به رشته تحصیلی، انگیزه برای تحصیلات دانشگاهی (رایزاونر، ۲۰۰۴؛ داماشک، ۲۰۰۳؛ درخشان، ۱۳۸۲ و پیترسون، ۲۰۰۲) و بالاخره عده‌ای دیگر عوامل محیطی نظیر فضای کلاس درس، تراکم جمعیت در کلاس درس، تجهیزات و امکانات (شعبانی، ۲۰۰۶؛ منیری، ۲۰۰۶؛ لوگان، ۲۰۰۴؛ درخشان، ۱۳۸۲؛ خدیو زاده، ۱۳۷۸) را برشمرده‌اند.

یونسکو^۱ مفهوم افت تحصیلی را به تکرار پایه، ترک تحصیل زودرس و کاهش کیفیت آموزشی و تحصیلی دانش‌آموزان نسبت می‌دهد، که این مفهوم در شرایط آموزش متوسطه ارائه شده است (یونسکو، ۱۹۸۴). اما تعریف افت تحصیلی توسط همایی با شرایط آموزش عالی سازگارتر است و معتقد است افت تحصیلی، دارای مفهوم وسیع و گسترده‌ای است و موارد گوناگونی را شامل می‌شود؛ به طور کلی هر موردی که نشان‌دهنده عدم موفقیت، در راه رسیدن به اهداف و مقاصد مورد نظر در یک جامعه باشد، نوعی افت، شکست، ضایعه و یا اتلاف تحصیلی به حساب می‌آید (همایی، ۱۳۷۹). در ادبیات مربوط به افت تحصیلی در آموزش عالی کشاورزی، بیشتر به جذب^۲، نگهداری^۳ و عملکرد تحصیلی^۴ دانشجویان کشاورزی و عوامل مؤثر بر آن پرداخته شده است. لذا در این قسمت از پژوهش، به برخی از این مطالعات اشاره می‌شود. بکار بردن روش‌های مختلف تدریس توسط مدرسین در ایجاد انگیزه برای یادگیری و پیشرفت تحصیلی در دانشجویان کشاورزی مهم است (کایلی^۵، ۲۰۰۵). دمبو^۶ نیز معتقد است علاقه و انگیزه دانشجویان به یادگیری بر پیشرفت تحصیلی آنان مؤثر است (دمبو، ۲۰۰۰). پژوهشگرانی نیز معتقدند که دانشجویانی که در دوره دبیرستان دروس کشاورزی را گذرانده‌اند و سوابق کار در مزرعه داشته‌اند در نظام آموزش عالی کشاورزی موفق‌تر عمل نموده‌اند (گارتون^۷ و همکاران، ۲۰۰۰).

ماتیوس^۸ هم معتقد است که روش‌های یادگیری، جنسیت و تبار اجتماعی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی مؤثر می‌باشد (ماتیوس، ۱۹۹۶). از طرفی ژوهال^۹ و همکاران روش و عادات مطالعه دانشجویان کشاورزی را بر موفقیت تحصیلی آنها مؤثر می‌دانند. آنها آموزش‌های عملی، بحث‌های گروهی و دوره‌های کارآموزی را برای کاهش افت تحصیلی پیشنهاد می‌کنند (ژوهال و همکاران، ۲۰۰۷). دایر^{۱۰} و همکاران هم به این نتیجه دست یافتند که هر ساله ۱۱ میلیون دلار اعتبارات آموزشی به علت ترک تحصیل دانشجویان سال اول کشاورزی تلف می‌شود. دلیل عمده ترک تحصیل‌کنندگان عدم سوابق مربوط به کار در مزرعه گزارش شده است

1. UNESCO
2. Selection
3. Retention
4. Academic Performance
5. Kyle
6. Dembo
7. Garton
8. Matthews
9. Johal
10. Dyer

(دایر و همکاران، ۱۹۹۶). در مطالعه دیگری، دایر و همکاران بین دانشجویان شهری و روستایی از لحاظ ادامه تحصیل تفاوت قائل شده‌اند، آنها به این نتیجه رسیده‌اند که روستازادگان به دلیل سوابق کشاورزی، دوره‌های تحصیلی را با موفقیت بیشتری پشت سر می‌گذارند و لذا پیشنهاد می‌کنند که برای جذب و نگهداری دانشجویان در طول مدت تحصیل به سوابق کشاورزی آنان و دروس کشاورزی که در دوران دبیرستان گذرانده‌اند، توجه شود تا در نهایت موجبات کاهش افت تحصیلی را به دنبال داشته باشد (دایر و همکاران، ۲۰۰۲). اما چنین توصیه‌هایی نمی‌تواند برای سیاست‌گذاران آموزش عالی در ایران کاربرد داشته باشد. این بدان علت است که کنکور بزرگترین سد ورود به دانشگاه‌های ایران فرصتی فراهم نمی‌سازد که داوطلبان ورود به دانشکده‌های کشاورزی را بر اساس سوابق کاری و یا دروس پیش‌دانشگاهی انتخاب نمود. ملاک اصلی ورود به دانشگاه‌ها، رتبه‌هایی است که داوطلبان در آزمون سراسری کسب می‌نمایند. لذا نمی‌توان اذعان نمود که داوطلبان با علاقه قبلی به رشته‌های کشاورزی روی آورده‌اند. سؤال اصلی در این جا آن است که آیا افت تحصیلی باعث بیکاری دانش‌آموختگان کشاورزی می‌شود و یا شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه موجب چنین پدیده‌ای ناگواری شده است؟ در راستای پاسخ‌گویی به سؤال مذکور به بررسی میزان افت تحصیلی دانشجویان گروه ترویج و آموزش کشاورزی از سال ۱۳۸۳ لغایت ۱۳۸۶ پرداخته شده است. اما آیا تنها آگاهی از میزان افت تحصیلی می‌تواند موجبات کاهش آن و به تبع، تقویت شغل‌پذیری آنان گردد؟ به منظور پاسخ‌گویی به این سؤال، پژوهش حاضر ضمن بررسی میزان افت تحصیلی دانشجویان به راه‌های کاهش آن از دیدگاه آنان، نیز پرداخته است. بطور کلی هدف این مطالعه، بررسی علل افت تحصیلی و راه‌های کاهش آن در دانشجویان ترویج و آموزش کشاورزی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی بوده است. دستیابی به این هدف مستلزم دستیابی به پاسخ سؤال‌های زیر می‌باشد:

- میزان افت تحصیلی (مشروط، ترک تحصیل) در کلیه دانشجویان گروه ترویج و آموزش کشاورزی پذیرفته شده در سال‌های ۱۳۸۳ لغایت ۱۳۸۶ به چه میزانی است؟
- راه‌های کاهش افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان کدامند؟
- اولویت‌بندی راه‌های کاهش افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان پسر و دختر کدامند؟
- آیا بین دیدگاه دانشجویان پسر و دختر نسبت به راه‌های کاهش افت تحصیلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر ماهیت، از نوع پژوهش‌های کمی، از لحاظ نوع توصیفی، پیمایشی - مقطعی می‌باشد و از نظر هدف در گروه تحقیقات موردی به شمار می‌آید. جامعه آماری جهت دستیابی به اهداف این تحقیق کلیه دانشجویان رشته مهندسی کشاورزی با گرایش ترویج و آموزش کشاورزی ورودی سال‌های ۱۳۸۳ لغایت ۱۳۸۶ به تعداد ۲۲۰ نفر بوده‌اند که در مجموع ۱۲۳ نفر دانشجو با استفاده از جدول (کرجسی و مورگان، ۱۹۷۰) نمونه مورد مطالعه این پژوهش را تشکیل داده‌اند. جمع‌آوری اطلاعات، به دو شیوه انجام گرفت: ابتدا سوابق تحصیلی (پرونده) دانشجویان مورد مطالعه از آموزش دانشکده دریافت و مورد بررسی قرار گرفت؛ سپس پرسشنامه‌ای محقق ساخته به منظور تعیین افت تحصیلی دانشجویان و راه‌های - کاهش آن براساس طیف لیکرت (۱= بدون اثر، ۲= کمی مؤثر، ۳= تا حدودی مؤثر، ۴= خیلی مؤثر، ۵= خیلی زیاد مؤثر) به منظور سنجش نظرات دانشجویان تهیه گردید. رویی صوری پرسشنامه توسط اعضای هیأت علمی گروه ترویج و آموزش کشاورزی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن با آزمون آلفای کرونباخ محاسبه گردید و در نتیجه ضریب آلفا کرونباخ ۰/۸۳ محاسبه گردید. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS بهره گرفته شد.

یافته‌های پژوهش

جامعه آماری پژوهش، شامل کلیه دانشجویان رشته مهندسی کشاورزی با گرایش ترویج و آموزش کشاورزی ورودی سال‌های ۱۳۸۳ لغایت ۱۳۸۶ مطابق جدول (۱) بود. براساس یافته‌ها از ۱۲۳ دانشجوی (نمونه آماری) مورد بررسی، ۷۹ درصد دختر و ۲۱ درصد پسر بوده‌اند و از این تعداد ۲۱ نفر مربوط به ورودی ۱۳۸۳، ۳۴ نفر مربوط به ورودی ۱۳۸۴، ۳۷ نفر مربوط به ورودی ۱۳۸۵ و ۳۱ نفر مربوط به ورودی ۱۳۸۶ می‌باشند.

جدول (۱) توزیع فراوانی جامعه آماری به تفکیک سال ورود و جنسیت

درصد		فراوانی		سال ورود
دختر	پسر	دختر	پسر	
۸۳/۰۷	۱۶/۹۳	۵۴	۱۱	۱۳۸۳
۷۹/۵۵	۲۰/۴۵	۳۵	۹	۱۳۸۴
۸۲/۴۶	۱۷/۵۴	۴۷	۱۰	۱۳۸۵
۷۴/۰۷	۲۵/۹۳	۴۰	۱۴	۱۳۸۶

سؤال اول تحقیق

میزان افت تحصیلی (مشروط، ترک تحصیل) در کلیه دانشجویان گروه ترویج و آموزش کشاورزی پذیرفته شده در سال‌های ۱۳۸۳ لغایت ۱۳۸۶ به چه میزان است؟

به منظور بررسی این سؤال، سوابق تحصیلی هر کدام از دانشجویان (جامعه آماری) مورد بررسی قرار گرفت، نتایج نشان داد که در مجموع ۱۶ نفر پسر و ۱۱ نفر دختر مشروط شده و ۵ پسر و ۲ دختر ترک تحصیل کرده‌اند (جدول ۲). لذا مشاهده می‌شود میزان افت تحصیلی در پسران نسبت به دختران بیشتر می‌باشد.

جدول (۲) توزیع فراوانی افت تحصیلی (مشروط، ترک تحصیل) به تفکیک سال

ورود (N=۲۲۰)

فراوانی ترک تحصیل		فراوانی مشروط		سال ورود
دختر	پسر	دختر	پسر	
۰	۱	۲	۳	۱۳۸۳
۰	۲	۲	۷	۱۳۸۴
۱	۱	۳	۲	۱۳۸۵
۱	۰	۴	۴	۱۳۸۶
۲	۵	۱۱	۱۶	جمع

سئوال دوم تحقیق

علل و راه‌های کاهش افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان کدامند؟ همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، علاقه به رشته تحصیلی بالاترین میانگین برابر با ۴/۱۶ را به خود اختصاص داده است این مطلب گویای آن است که دانشجویان داشتن علاقه به رشته تحصیلی را به میزان ۸۳/۲ درصد، مؤثر در کاهش افت تحصیلی بیان نموده‌اند.

جدول (۳) راه‌های کاهش افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان (n=۱۲۳)

اولویت	انحراف معیار	میانگین	روش‌های کاهش افت تحصیلی
۱	۰/۵۰۷	۴/۱۶	علاقه به رشته تحصیلی
۲	۰/۵۱۳	۴/۱۵	اعتماد به نفس
۳	۰/۵۰۹	۴/۱۰	انگیزه برای تحصیلات دانشگاهی
۴	۰/۴۱۳	۴/۱۰	نحوه ارزشیابی استاد
۵	۰/۴۵۲	۴/۰۷	برنامه‌ریزی آموزشی
۶	۰/۴۷۱	۴/۰۷	ارائه منابع درسی مناسب
۷	۰/۴۹۶	۴/۰۱	ارتباط خوب با استاد
۸	۰/۵۰۱	۳/۹۹	مشاوره با استاد راهنما
۹	۰/۶۲۱	۳/۹۸	وسایل کمک آموزشی
۱۰	۰/۵۳۹	۳/۹۷	آشنایی با شیوه‌های صحیح مطالعه
۱۱	۰/۵۷۷	۳/۹۶	فضای مناسب کلاس درس
۱۲	۰/۵۰۵	۳/۹۵	روش تدریس استاد
۱۳	۰/۵۲۴	۳/۹۵	قوانین آموزشی
۱۴	۰/۵۲۷	۳/۹۴	ارائه جزوه از طرف استاد

(۱= بدون اثر، ۲= کمی مؤثر، ۳= تا حدودی مؤثر، ۴= خیلی مؤثر، ۵= خیلی زیاد مؤثر)

سؤال سوم تحقیق

اولویت‌بندی راه‌های کاهش افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان دختر و پسر کدامند؟

به منظور اولویت‌بندی راه‌های کاهش افت تحصیلی؛ نظرات دانشجویان پسر و دختر به تفکیک در جداول ۴ و ۵ مورد بررسی قرار گرفت. بر اساس جدول (۴) از دیدگاه دانشجویان پسر، اعتماد به نفس بیشترین میانگین به میزان ۴/۳۳؛ و علاقه به رشته تحصیلی و داشتن انگیزه برای تحصیلات دانشگاهی نیز به صورت مشترک میانگین‌هایی به میزان ۴/۳۰ را به خود اختصاص داده‌اند که گویای آن است که دانشجویان پسر داشتن اعتماد به نفس، را به میزان ۸۶/۶ درصد و انگیزه و علاقه را به میزان ۸۶ درصد، در کاهش افت تحصیلی مؤثر دانسته‌اند.

جدول (۴) اولویت‌بندی راه‌های کاهش افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان

پسر (n=۲۶)

اولویت	انحراف معیار	میانگین	روش‌های کاهش افت تحصیلی
۱	۰/۴۸۵	۴/۳۳	اعتماد به نفس
۲	۰/۵۱۰	۴/۳۰	علاقه به رشته تحصیلی
۳	۰/۵۱۳	۴/۳۰	انگیزه برای تحصیلات دانشگاهی
۴	۰/۴۵۶	۴/۲۶	برنامه‌ریزی آموزشی
۵	۰/۴۶۱	۴/۲۳	ارائه منابع درسی مناسب
۶	۰/۵۳۹	۴/۱۱	ارتباط خوب با استاد
۷	۰/۵۴۲	۴/۰۷	مشاوره با استاد راهنما
۸	۰/۵۳۵	۴/۰۳	فضای مناسب کلاس درس
۹	۰/۶۳۹	۴/۰۳	نحوه ارزشیابی استاد
۱۰	۰/۵۹۴	۴/۰۰	وسایل کمک آموزشی
۱۱	۰/۵۴۸	۳/۷۶	روش تدریس استاد
۱۲	۰/۵۳۲	۳/۷۳	ارائه جزوه از طرف استاد
۱۳	۰/۵۴۸	۳/۷۳	آشنایی با شیوه‌های صحیح مطالعه
۱۴	۰/۶۱۲	۳/۶۹	قوانین آموزشی

بر اساس جدول (۵) -از دیدگاه دانشجویان دختر، اولویت اول به علاقه به رشته تحصیلی با بیشترین میانگین معادل ۴/۱۲ و به میزان ۸۲/۲ درصد و اولویت‌های بعدی به داشتن اعتماد به نفس و نحوه ارزشیابی استاد با میانگینی معادل ۴/۱۰ و به میزان ۸۲ درصد، اختصاص یافته است.

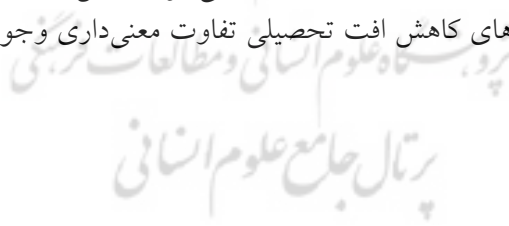
جدول (۵) اولویت‌بندی راه‌های کاهش افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان دختر
(n=۹۷)

اولویت	انحراف معیار	میانگین	روش‌های کاهش افت تحصیلی
۱	۰/۵۳۸	۴/۱۲	علاقه به رشته تحصیلی
۲	۰/۵۱۶	۴/۱۰	اعتماد به نفس
۳	۰/۵۳۱	۴/۱۰	نحوه ارزشیابی استاد
۴	۰/۵۲۸	۴/۰۵	انگیزه برای تحصیلات دانشگاهی
۵	۰/۵۵۶	۴/۰۴	آشنایی با شیوه‌های صحیح مطالعه
۶	۰/۴۷۲	۴/۰۳	ارائه منابع درسی مناسب
۷	۰/۴۹۴	۴/۰۳	برنامه‌ریزی آموزشی
۸	۰/۵۳۹	۴/۰۳	قوانین آموزشی
۹	۰/۵۲۱	۴/۰۰	روش تدریس استاد
۱۰	۰/۵۴۱	۴/۰۰	ارائه جزوه از طرف استاد
۱۱	۰/۵۳۱	۳/۹۹	ارتباط خوب با استاد
۱۲	۰/۴۶۲	۳/۹۷	وسایل کمک آموزشی
۱۳	۰/۵۱۱	۳/۹۷	مشاوره با استاد راهنما
۱۴	۰/۵۰۱	۳/۹۴	فضای مناسب کلاس درس

سؤال چهارم تحقیق

آیا بین دیدگاه دانشجویان پسر و دختر نسبت به راه‌های کاهش افت تحصیلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

به منظور پاسخ‌گویی به این سؤال از آزمون مقایسه میانگین (T- test) استفاده گردید، بر اساس یافته‌های (جدول ۶) مشاهده می‌شود که بین دیدگاه دانشجویان پسر و دختر در مورد راه‌های کاهش افت تحصیلی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

جدول (۶) مقایسه میانگین راه‌های کاهش افت تحصیلی بین دانشجویان پسر و دختر (n=۱۲۳)

سطح معنی داری	t	میانگین	فراوانی	جنسیت	راه‌های کاهش افت تحصیلی
۰/۰۵	۰/۱۱۴	۴/۳۳ ۴/۱۰	۲۶ ۹۷	پسر دختر	اعتماد به نفس
۰/۰۵	۰/۲۲۳	۴/۳۰ ۴/۱۲	۲۶ ۹۷	پسر دختر	علاقه به رشته تحصیلی
۰/۰۵	۰/۰۶۸	۴/۳۰ ۴/۰۵	۲۶ ۹۷	پسر دختر	انگیزه برای تحصیلات دانشگاهی
۰/۰۵	۰/۱۹۲	۴/۲۶ ۴/۰۳	۲۶ ۹۷	پسر دختر	برنامه‌ریزی آموزشی
۰/۰۵	۰/۲۷۲	۴/۲۳ ۴/۰۳	۲۶ ۹۷	پسر دختر	ارائه منابع درسی مناسب
۰/۰۵	۰/۴۹۰	۴/۱۱ ۳/۹۹	۲۶ ۹۷	پسر دختر	ارتباط خوب با استاد
۰/۰۵	۰/۵۵۶	۴/۰۷ ۳/۹۷	۲۶ ۹۷	پسر دختر	مشاوره با استاد راهنما
۰/۰۵	۰/۶۲۱	۴/۰۳ ۳/۹۴	۲۶ ۹۷	پسر دختر	فضای مناسب کلاس درس
۰/۰۵	۰/۷۱۹	۴/۰۳ ۴/۱۰	۲۶ ۹۷	پسر دختر	نحوه ارزشیابی استاد
۰/۰۵	۰/۸۹۲	۴/۰۰ ۳/۹۷	۲۶ ۹۷	پسر دختر	وسایل کمک آموزشی
۰/۰۵	۰/۲۰۸	۳/۷۶ ۴/۰۰	۲۶ ۹۷	پسر دختر	روش تدریس استاد
۰/۰۵	۰/۱۳۴	۳/۷۳ ۴/۰۰	۲۶ ۹۷	پسر دختر	ارائه جزوه از طرف استاد
۰/۰۵	۰/۰۸۴	۳/۷۳ ۴/۰۴	۲۶ ۹۷	پسر دختر	آشنایی با شیوه های صحیح مطالعه
۰/۰۵	۰/۰۶۲	۳/۶۹ ۴/۰۳	۲۶ ۹۷	پسر دختر	قوانین آموزشی

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر، بررسی افت تحصیلی براساس شاخص‌های مشروط و ترک تحصیل در جامعه آماری نشان می‌دهد که در مجموع ۱۶ نفر پسر و ۱۱ نفر دختر مشروط و ۵ پسر و ۲ دختر ترک تحصیل کرده‌اند (جدول ۲) بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که از ۱۵/۴۵٪ افت تحصیلی کلی، میزان افت تحصیلی در پسران نسبت به دختران بیشتر بوده است. همسو با مطالعات فلاح‌چای که معتقد است جنسیت با موفقیت یا عدم موفقیت ارتباط داشته به طوری که افت تحصیلی در دانشجویان پسر به طور معنی‌داری بیشتر از دانشجویان دختر می‌باشد (فلاح‌چای، ۱۳۷۹). قریشی‌راد نیز در مطالعه خود بیان کرده است که میزان مرودی و تکرار پایه در پسران بیش از دختران است (قریشی‌راد، ۱۳۷۶). اسمیت نیز تأکید کرده که جنسیت با موفقیت یا عدم موفقیت ارتباط معنی‌داری دارد و پسران بیشتر دچار افت تحصیلی می‌شوند (اسمیت، ۲۰۰۵). همین‌طور ماتیوس نشان داده است که جنسیت در پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی مؤثر بوده به گونه‌ای که افت تحصیلی در بین پسران رشته‌های کشاورزی بیشتر از دختران بوده است (ماتیوس، ۱۹۹۶). بنابراین توجه ویژه به دانشجویان پسر به منظور ارتقاء علل مؤثر بر کاهش افت تحصیلی ضروری به نظر می‌رسد.

اما در بررسی راه‌های کاهش افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان همان‌طور که در جدول ۳ آمده؛ علاقه به رشته تحصیلی با میانگین معادل ۴/۱۶ گویای آن است که از دیدگاه دانشجویان داشتن علاقه به رشته تحصیلی به مقدار ۸۳/۲ درصد، مؤثر در کاهش افت تحصیلی می‌باشد. با توجه به تحقیقات پیشین، شمشیری نیز اظهار داشته که، عدم علاقه به رشته تحصیلی به صورت معنی‌داری در افت تحصیلی مؤثر است (شمشیری، ۱۳۷۴). زاهدی اصل نیز بر تأثیر علاقه بر پیشرفت تحصیلی تأکید کرده است (زاهدی اصل، ۱۳۸۲). همچنین درخشان در مطالعات خود علاقه دانشجویان را نسبت به دروس و رشته تحصیلی را مؤثر بر مشروطی و یا عدم پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانسته است (درخشان، ۱۳۸۲). داماشک نیز بر مؤثر بودن خصوصیات فردی همچون نداشتن علاقه به رشته تحصیلی و تأثیر آن بر افت تحصیلی تأکید کرده است (داماشک، ۲۰۰۳). پیترسون نیز همسو با دیگر محققان معتقد است که علاقه دانشجویان بر میزان موفقیت تحصیلی او اثرگذار است (پیترسون، ۲۰۰۲).

اولویت دوم اعتماد به نفس با میانگینی معادل ۴/۱۵ بوده است که نشان می‌دهد به زعم دانشجویان به مقدار ۸۳ درصد، این عامل در کاهش افت تحصیلی مؤثر است. ال آنزی هم معتقد است که بین اعتماد به نفس و پیشرفت تحصیلی ارتباط مثبتی وجود دارد (ال آنزی، ۲۰۰۵).

اولویت سوم و چهارم داشتن انگیزه برای تحصیلات دانشگاهی و نحوه ارزشیابی استاد با میانگینی معادل ۴/۱۰ گویای آن است که از دیدگاه دانشجویان این عوامل به میزان ۸۲ درصد، در کاهش افت تحصیلی مؤثر می‌باشند. در مطالعات زاهدی اصل هم انگیزه در جهت پیشرفت تحصیلی مؤثر بیان شده است (زاهدی اصل، ۱۳۸۲). سیف نیز، انگیزش تحصیلی بالا، را برای موفقیت تحصیلی لازم می‌داند (سیف، ۱۳۷۱). همچنین درخشان در مطالعه خود داشتن انگیزه دانشجویان نسبت به دروس و رشته تحصیلی را بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان مؤثر می‌داند (درخشان، ۱۳۸۲). پیترسون هم معتقد است که عوامل شخصی از جمله انگیزه دانشجو بر میزان موفقیت تحصیلی مؤثر است (پیترسون، ۲۰۰۲). شمشیری نیز معتقد است که نامناسب بودن روش ارزشیابی به صورت معنی داری در افت تحصیلی اثر می‌گذارد (شمشیری، ۱۳۷۴). برازیر هم، تأیید کرده که نحوه ارزشیابی توسط مدرسین با معدل کل دانشجو و جلوگیری از افت تحصیلی رابطه دارد (برازیر، ۱۹۹۶).

اولویت‌های پنجم و ششم ارائه منابع درسی مناسب و برنامه‌ریزی آموزشی با میانگین معادل ۴/۰۷ نشان می‌دهد که دانشجویان این عوامل را به میزان ۸۱/۴ درصد، در کاهش افت تحصیلی مؤثر می‌دانند. محققانی نیز، از جمله شکرکن و همکاران معتقدند از عوامل مهم افت تحصیلی می‌توان به مسائل مربوط به برنامه‌ریزی آموزشی اشاره کرد (شکرکن و همکاران، ۱۳۷۹). درخشان نیز، اظهار کرده که عامل برنامه‌ریزی آموزشی بر مشروطی و یا عدم پیشرفت تحصیلی دانشجویان مؤثر است (درخشان، ۱۳۸۲). شمشیری هم معتقد است که عوامل نظام آموزشی، بر افت تحصیلی اثرگذار است (شمشیری، ۱۳۷۴).

اولویت بعد که میانگین بالایی به خود اختصاص داده و قابل تأمل است، ارتباط خوب با استاد به میزان ۴/۰۱ می‌باشد که به زعم دانشجویان این عامل هم به مقدار ۸۰/۲ درصد، در کاهش افت تحصیلی مؤثر می‌باشد. مطالعات بیاردن نیز عدم ارتباط مناسب بین دانشجو و استاد را از عوامل افت تحصیلی عنوان کرده است (بیاردن، ۱۹۸۹).

به منظور اولویت‌بندی راه‌های کاهش افت تحصیلی، نظرات دانشجویان پسر و دختر به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته است (جدول ۴ و جدول ۵).

از دیدگاه دانشجویان پسر، به ترتیب اعتماد به نفس، علاقه به رشته تحصیلی و داشتن انگیزه برای تحصیلات دانشگاهی بالاترین اولویت‌ها را به خود اختصاص داده است. همسو با یافته‌های پیشین، افزایش اعتماد به نفس، علاقه و انگیزش تحصیلی بالا در جهت کاهش افت تحصیلی مورد تأیید قرار گرفته (ال آنزی، ۲۰۰۵؛ داماشک، ۲۰۰۳؛ درخشان، ۱۳۸۲؛ پیترسون، ۲۰۰۲؛ سیف، ۱۳۷۱).

از دیدگاه دانشجویان دختر نیز، راه‌های کاهش افت تحصیلی؛ به ترتیب علاقه به رشته تحصیلی، داشتن اعتماد به نفس و نحوه ارزشیابی استاد بالاترین اولویت‌ها را به خود اختصاص داده‌اند. با توجه با یافته‌های حاصله از پژوهش حاضر، در بین پسران و دختران داشتن اعتماد به نفس و علاقه به رشته تحصیلی به طور مشترک از راه‌های کاهش افت تحصیلی با اهمیت بالا می‌باشد؛ همین‌طور با توجه به مقایسه میانگین (T-test)، در زمینه راه‌های کاهش افت تحصیلی بین دیدگاه دانشجویان پسر و دختر تفاوت معنی‌داری مشاهده نمی‌شود. اما از مواردی که دختران به آن توجه ویژه در کاهش افت تحصیلی داشته‌اند نحوه ارزشیابی اساتید می‌باشد. محققان زیادی در این زمینه معتقدند، که مناسب نبودن ارزشیابی استاد از دانشجو و نامناسب بودن روش ارزشیابی به صورت معنی‌داری در افت تحصیلی مؤثر است (شمشیری، ۱۳۷۸؛ برازیر، ۱۹۹۶؛ راجرز، ۱۹۸۴). بنابراین توجه اساتید، به نحوه ارزشیابی از دانشجویان، نه فقط به عنوان ملاکی برای ارزیابی نهایی، بلکه به عنوان عاملی برای افزایش انگیزه، علاقه و اعتماد به نفس برای شروع دوباره می‌تواند سهم مهمی در کاهش افت تحصیلی داشته باشد.

پیشنهادها

با توجه به یافته‌های حاصل از پژوهش در جهت پیش‌گیری از افت تحصیلی راه-کارهای زیر توصیه می‌گردد.

از دیدگاه دانشجویان اعتماد به نفس، انگیزه، و علاقه دانشجو و روش تدریس و نحوه ارزشیابی اساتید در کاهش افت تحصیلی از اولویت‌های برتر بوده است، بنابراین پیشنهاد می‌شود دانشکده‌ها، با ایجاد کارگاه‌های آموزشی در زمینه شیوه‌های تقویت

اعتماد به نفس، افزایش انگیزه و علاقه (برای دانشجویان) و تقویت شیوه‌های تدریس و نحوه ارزشیابی (برای اساتید)، برای کاهش افت تحصیلی به طور جدی اقدام کنند. از دیدگاه دانشجویان ارتباط خوب با استاد از اولویت‌های با میانگین بالا می‌باشد، بنابراین توجه به تقویت رابطه استاد و دانشجویان، جهت راهنمایی و مشاوره و ایجاد علاقه نسبت به رشته تحصیلی در دانشجویان، می‌تواند در کاهش افت تحصیلی تأثیرگذار باشد.

از اولویت‌هایی که دانشجویان آنها را مهم دانسته‌اند علاقه به رشته تحصیلی و داشتن انگیزه برای تحصیلات دانشگاهی می‌باشد بنابراین برای افزایش علاقه و انگیزه نسبت به رشته تحصیلی پیشنهاد می‌گردد، جلساتی با حضور مسئولین، برای ارائه اطلاعات صحیح به دانشجویان در رابطه با رشته تحصیلی و آینده شغلی، و افزایش رضایت دانشجویان از رشته تحصیلی خود تشکیل گردد که این اقدام خود می‌تواند در کاهش افت تحصیلی نقش مؤثری داشته باشد.

از اولویت‌های کاهش افت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان روش تدریس و امکانات آموزشی می‌باشد لذا پیشنهاد می‌شود اساتید از روش‌های گوناگون تدریس و وسایل کمک آموزشی متنوع، به منظور ایجاد علاقه نسبت به دروس و افزایش میزان دقت و تمرکز دانشجویان در کلاس درس، استفاده کنند.

فضای مناسب آموزشی از اولویت‌های دانشجویان بوده است بنابراین پیشنهاد می‌شود مسئولین آموزش دانشکده‌ها، فضای آموزشی مناسب به منظور برگزاری کلاس‌ها، و تراکم مناسب دانشجو در کلاس‌های درس (حداکثر ۲۵ دانشجو) را در نظر داشته باشند.

منابع

- خدیوزاده، طلعت؛ سیف، علی‌اکبر و ولایی، ناصر (۱۳۸۱). بررسی راهبردهای مطالعه و یادگیری و میزان موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد. پژوهنده. ۷(۱) (صص ۴۲-۳۵).
- درخشان، اکبر (۱۳۸۲). بررسی شاخص‌های افت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن در دانشگاه علوم پزشکی مشهد، خلاصه مقالات اولین همایش بین‌المللی اصلاحات و مدیریت تغییر در آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، آذر ماه. زاهدی‌اصل، محمد (۱۳۸۲). عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه شاهد. نشریه علمی دانشگاه شاهد. سال سوم، شماره ۹ و ۱۰ (صص ۵۲-۴۱).
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۷۱). روان‌شناسی پرورشی (روان‌شناسی یادگیری و آموزش). تهران: انتشارات آگاه.
- شکرکن، حسین. حقیقی، جمال. پولادی، محمدعلی (۱۳۷۹). بررسی عوامل مهم افت تحصیلی در دبیرستان‌های پسرانه شهر اهواز. مجله علوم تربیتی و روانشناسی. ۴-۷(۳) (صص ۱۱۴-۱۰۳).
- شمشیری، مهری (۱۳۷۴). بررسی عوامل مؤثر بر عدم پیشرفت تحصیلی در دانشگاه علوم پزشکی همدان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران.
- فلاح‌چای، سعید (۱۳۷۹). بررسی عوامل مؤثر بر افت تحصیلی (مشروط شدن) دانشجویان دانشگاه هرمزگان، مجله علم و اندیشه دانشگاه هرمزگان. ۱(۱) (ص ۵).
- قریشی‌راد، فخرالسادات (۱۳۷۶). بررسی علل پدیده کم‌آموزی و افت تحصیلی در مدارس و راه‌کارهای مقابله با آن. ماهنامه تربیت. روانشناسی و علوم تربیتی. معاونت پرورش وزارت آموزش و پرورش، شماره ۱۲۶، اسفند (۳۶-۳۲).
- منیری، رضوان. قالب‌تراش، هاشمیه. موسوی، غلام‌عباس (۱۳۸۵). علل عدم موفقیت تحصیلی در دانشجویان رشته پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کاشان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۶(۱): (۱۳۵-۱۴۰).
- همایی، سلیمان (۱۳۷۹). بررسی علل افت تحصیلی دانش‌آموزان در درس زبان انگلیسی در مقطع متوسطه در شهرستان قم "از دیدگاه دبیران"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، رشته علوم تربیتی گرایش برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم اجتماعی و روانشناسی.

- Bearden, L.I., & Spencer, W.A. (1989). A Study of high school drop outs. *The School Counselor*. (37): pp. 113-119.
- Brazier, H., & Conory, R.m. (1996). Library and academic achievement among Medical student. *Medical Education*. 32 (2): pp. 142-147.
- Damashke, R. (2003). Support programs for student on academic probation. *Reports, Descriptive*. 2003, (141): p. 18.
- Dembo, M.H. (2000). *Motivation and learning strategies for college success*. Lawrence Erlaum Associates Publishener Newgersy, London.
- Drummond, J.R., & Duguid, R. (1997). Student drop-out from UK dental schools. *Br Dent Jou*. 1997, 182(9): 347-349.
- Dyer, J.E., & Breja, L.M., & Ball, A. (1996). A Delphi Study of Agriculture Teacher Perceptions of Problems in Student Retention. *Journal of Agricultural Education*. 44 (2).
- Dyer, J.E., & Breja, L.M., & Wittler, P.S. (2002). Predictors of student Retention in colleges of Agriculture. *27th Annual National Agricultural Education*. Research conference. San Diego CA.
- El-Anzi, F.O. (2005). Academic achievement and its relationship with anxiety, self-esteem, optimism, and pessimism in Kuwaiti students. *Soc Behav Pers*. 33(1): 90-95.
- Garton, B.L., & Dyer, J.E., & King, B.O., & Ball, A.L. (2000). Predicting College Agriculture Students Academic Performance and Retention: A Trend Study. *27th Annual National Agricultural Education*. Research Conference, San Diego CA.
- Greer, R.M. (1982). Academic probation: a case of individual differences. *College Student Affairs Journal*.
- Jalali, KH. (2002). *Survey on agricultural graduates in Iran*. Tehran: Iran News Agency.
- Johal, K. Dhillon, D.S. Kumar, K. (2007). Relationship between the selected factors and academic achievement of undergraduate Students of Punjab Agricultural University, Ludhiana. *Annals of Agri Bio Research*. 12(2), 173-178.
- Krejcie, R.V. & Morgan, O.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607- 610.
- Logan, L.R. (2004). Factors that in fluence student's academic performance. *Journal of College Student*. 38 (4): p. 523.
- Mankin, Kyle & Kristina, Boone & Sandra, Flores & Marvin. Willard. (2004). What Agriculture Student Say Motivates Them to Learn. *NACTA Journal*. 48(4): 6-11.
- Matthews, D.B. (1996). An Investigation of the learning styles of student at selected postsecondary and secondary institutions in South Carolina. (*Research Bulletin No .60*). Washington, D: U. S. Department of Agriculture.

- Moniri, Rezwan. & Ghalebтарash, Hashemeh. Mussavi, GHolam Abas. (2006). The reason of educational failure among paramedical students in Kashan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 1(6): 135-140.
- Muir, M. (2004). The principals Partnership. Maine Center for Meaningful Engaged Learning Retrived April 2008 at: <http://www.PrincipalsPartnership.com>.
- Peterson, J. (2002). A follow-up study of one group of achievers and under achievers four years after high school graduation. *Journal of Roper Review*. 22(4): 217.
- Rahmani, A., & Mohajjel-Aghdam, A., & Fathi-Azar, E., & Abdullahzadeh, F. (2007). Comparing the effects of concept mapping and integration method on nursing students' learning in nursing process course in Tabriz University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 7(1):41- 49.
- Resaoner, R.W. (2004). Review of self- esteem research. International council for self- esteem, port Ludlow, WA.
- Shabani, H. (2006). *Educational and teaching skills: teaching methods and technologies*. Tehran: SAMT: 246-268.
- Smith, W.L. (2005). Gender difference in academic achievement. *Journal of College Student*. 39 (3): p. 604.
- UNESCO. (1984). Wastage in the word between 1970-1980, Unesco Paris.
- UNESCO. (1987). Regional Office for Education in Asia and Pacific "Coping with Drop out" Bangkok.